

Onno Blom: 'Zo is het genoeg' Het laatste jaar van Jan Wolkers. Uitgeverij de Bezige Bij, Amsterdam 2008. ISBN 9789023428749 (Ouderdom/Diverse kwalen/PO/1) Zie ook: www.debezigebij.nl

Soort boek/Ziekte/Stijl: Requiem van 112 pagina's waarin Onno Blom, de biograaf van Jan Wolkers het laatste jaar van zijn leven beschrijft. Jan Wolkers werd 82 jaar. Hij stierf op 19 oktober 2007, thuis, in Pomona het hagelwitte huis van Jan en Karina op het eiland Texel. Met kleurenfoto's uit 2007.

Over de schrijver: (Binnenflap); 'Onno Blom (1969) is biograaf, letterkundige en medewerker van het dagblad *Trouw*.' Hij schreef meerdere boeken, onder andere samen met Werry Crone: 'O en voorgoed voorbij' (2012). Zie voor een bespreking van dat boek, deze website.

Korte Beschrijving: Het boek begint met een beschrijving van een dag uit het laatste jaar van het leven van Jan Wolkers. Toegelicht wordt hoezeer deze krachtige man van in 2003 negentig kilo verzwakt was door de ouderdom. Hij had astma-aanvallen, jicht, versleten knieën, en zeer pijnlijke voeten nadat hij wondroos had gekregen aan beide enkels en voeten, die af en toe opflakkerde. Jan Wolkers was een fragiele bleke oude man geworden, die met hulp van zijn vrouw bleef werken. Daarbij hielpen ook hulpmiddelen als een trippelstoel, kussens. Zijn vrouw hielp hem niet alleen bij het aankleden en verzorgen, maar ook bij het lopen, bracht hem naar zijn atelier en zorgde dat hij, ook weer met hulpmiddelen nog een tijdje kon schilderen. Dan haalde zij hem weer op, las hij wat, belde bekend en werd er nog televisie gekeken. Om 12 uur ging het licht uit.

Beschreven worden ook andere episodes uit het leven van Jan Wolkers, waarbij ingegaan wordt op werk van Jan Wolkers. Zo komt onder andere de dood van zijn broer Gerrit ter sprake waar hij een gedicht over schreef (pagina 79). Maar steeds wordt teruggekeerd naar het laatste jaar van het leven van Jan Wolkers waarin zijn wereld kleiner was geworden en hij veel leunde op Karina die hem op vele fronten hielp. Tenslotte stierf hij thuis nadat hij voor een behandeling aan zijn voet naar het ziekenhuis was vervoerd. Daar vertelde de internist dat Jan 'een man van de dag' was, omdat zijn lever niet meer functioneerde. Karina heeft er toen voor gezorgd dat hij naar huis kon komen waar hij na een aantal dagen gestorven is.

Wat viel op: Omdat Jan Wolkers een bekende persoon is, en hij bekend was als een stevige, actieve persoon wordt in dit boek ook duidelijk hoe fragiel mensen kunnen worden als ze ouder worden. De titel verwijst naar het laatste maal waarvan Jan Wolkers at, maar ook naar eindigheid, wanneer de ouderdom met gebreke komt. Die gebreken maken uiteindelijk dat het genoeg is. Opvallend was ook dat de behandelend arts van Jan Wolkers in het ziekenhuis Karina het eerst vertelde dat hij stervende was.

Citaten: Pag.13: 'Tot slot deed ze zijn sokken aan en ging hij rechtop zitten. De voetwassing moest heel voorzichtig gebeuren, want de huid van zijn voeten was dun

en pijnlijk geworden. (...) Dat getob met zijn voeten was zwaarder en zwaarder geworden. 'Hij sleepte zijn lichaam als een molensteen door het huis,' zegt Karina.'

Pag.24: 'Zelf tikken op zijn Olivetti-schrijfmachine deed pijn aan zijn vingertoppen. Maar het schilderen was geen probleem. Hoe kon dat? 'De kracht van zijn geest,' zegt Karina. 'Dat *moet* de verklaring zijn.'

Pag.89: 'De dood kondigde zich aan met een grap. Op 17 september belde Wolkers me op en zei: 'Je kunt volgende week donderdag niet, zoals afgesproken, naar me toe komen. Ik moet die dag naar de doodgraver om mij opnieuw te laten opmeten en een nieuwe kist te laten maken. Nu mijn voeten zijn ingezwachteld ben ik namelijk langer.' In werkelijkheid moest hij naar de dermatoloog in het Gemini Ziekenhuis (de naam blijft frappant, omdat de 'gemini' Bob en Tom er werden geboren) omdat zijn wondroos opspeelde.'

Pag.102: 'Toen zij daar was gaan zitten, zei hij, aangedaan: 'Mevrouw, uw echtgenoot is een doodziek man. Zijn lever functioneert niet meer. Hij is een man van de dag. Het zou me niet verbazen als hij volgende week is gestorven. Leeft hij nog een maand, dan is dat fantastisch. Een half jaar zou een wonder zijn. Maar hij kan ook vannacht overlijden. Karina heeft toen hemel en aarde bewogen om Wolkers zo snel mogelijk thuis te krijgen.'

Extra/Recensie:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1393874/2007/10/24/dagboek-over-Wolkers-rsquo-Zo-is-het-genoeg.dhtml>

<http://www.boekenwurm-en-pleeg.nl/2011/10/19/zo-is-het-genoeg-onno-blom>

[http://www.goedslecht.nl/books/1013/Onno Blom - Zo is het genoeg/](http://www.goedslecht.nl/books/1013/Onno_Blom_-_Zo_is_het_genoeg/)